

Via Crucis

Description

Grup autorësh

I fshikulluar dhe i përqeshur, i rrahur dhe i përçmuar, njeriun-zot të adhuruar nga të krishterët e përgatisin për ta dërguar në vendin e ekzekutimit. I fiksohet në krahë *patibulum*-i dhe pesë ushtarët, *quaternion militum*-i, të udhëhequr nga centurioni, exator mortis, janë gati për kortezhin (“parakalimi i turpshëm”) që duhej të kalonte përmes rrugëve të qytetit, me qëllim që të jipte shembull dhe të paralajmeronte banorët e qytetit.

Gjërat morën një rrugë me të vertetë të keqe për zotin-njeri. Deri edhe mantelin mbretëror, atë të pupurtin, ia marrin për ti veshur rrobat e tij të zakonshme.

“Pasi e tallën, ia hoqën purpurën, e veshën me rrobat e tij dhe e nxorën jashtë për ta kryqëzuar.”
(Marku 15:20)

Edhe versioni i Mateut konfirmon të njëjtën gjë.

“Dhe, mbasi e përqeshën, ia hoqën mantelin dhe e veshën me rrobat e tij; dhe e çuan për ta kryqëzuar.” (Mateu 27:31)

Ndal aty! Këtu ka diçka që nuk shkon siç duhet: e dimë me siguri se sipas të drejtës Romake, siç na kanë siguruar burimet historike që na kanë treguar përshkrimin e kësaj kategorie të pashpirt ekzekutimi, i dënuari me vdekje me anë të kryqëzimit duhej domosdoshmërisht të kalonte përmes rrugëve të qytetit krejtësisht i zbuluar, e më pas kryqëzohej në këtë gjendje, d.m.th. krejtësisht lakuriq. Ja dhe provat për këdo që mendon se janë të nevojshme.

1. Dimë nga Jozef Flavi se Basso e zhveshi krejtësisht Eleazarin, e fshikulloi, e më pas i ngriti kryqin (*Luft. Jud. 7. 6,4 § 200-202*).
2. Ekziston edhe një rast tjetër që na vjen po nga Jozef Flavi, në të cilin historiani na rrëfen për vrasësit e Kaligulës të cilët i zhveshën krejtësisht para se të transferoheshin në vendin e ekzekutimit. (*Ant. Jud. 19. 4,5 § 270*)
3. “Shën” Agustini pranon se Jezusi neotestamentarë është kryqëzuar krejtësisht i

zhveshur. (*Contra Faustum* 12, 23)

4. Artemidori (*Oneir.* 2. 61) pohon se ato të cilët kryqëzoheshin ishin krejtësisht të zhveshur (ja dhe disa dëshmi të tjera: Valerius Max., Hieronymus 1.7,4: “*verberibus mulctatus sub furca as supplicium*”; Dionysius Halic. 7.96 [1479]: *Essi lo accompagnarono, picchiando con verghe lui che era nudo*”; shih edhe Mateu 27:28; Veprat 16:22)

Një procedure e tillë ishte me ligj pjesë përbërëse e ekzekutimit, njësoj si fshikullimi. Nuk ishte e mundur në asnjë rast të veprohej ndryshe: ishte një *mos romanorum*, i paracaktuar zyrtarisht nga ligji perandorak Romak, absolutisht i detyrueshëm. Duke qenë se faktet janë kështu, është e pashmangshme të habitemi kur lexojmë “**e veshën me rrobat e tij dhe e nxorën jashtë për ta kryqëzuar**”. Ky detaj është me siguri antihistorik dhe fals. Në asnjë rast ushtarët Romak nuk mund dhe nuk duhet ta kishin veshur të dënuarin me rrobat e tij për ta dërguar më pas në vendin e ekzekutimit (le të merret parasysh që e kishin fshikulluar më parë: Veprat e apostujve 16:22)

“Të hamendësosh privilegje të veçanta (ose sic hamendëson U. Holzmeister, për situatën në Jude), nuk ka asnjë bazë argumentuese në planin historik e as nuk është bindëse: Nëse do të kishin dëshiruar ta privilegjonin Jezusin ato do ti kishin kursyer së paku përqeshjet dhe fshikullimin; deri edhe *crurifragiumi* (=thyerja e këmbëve) do ti aplikohesh po mos të kishte “vdekur” më parë. Trajtimi i tërësishëm nuk favorizon asnjë lloj përjashtimi për Jezusin. Përsa i përket të ashtuquajturit *privilegium iudaicum* për të mungojnë thjesht provat. Edhe duke dashur ta pranojmë mundësinë e një cope të vogël e cila mund të ketë mbuluar pjesët intime (kështu sipas Ungjillit të Nikodemit) përsëri nuk mund të zgjidhet ky problem: një fenomen i tillë nuk përputhet me pjesët e cituara neotestamentare që qartësisht bëjnë fjalë për veshje të plotë. (shih edhe Mateun 27:35; Markun 15:24; Lukën 23:34; Gjonin 19: 23,24) [1]

Sapo tregimi vazhdon pak më tej hasim menjëherë një tjetër mospërputhje: Informohemi nga Mateu 27:32 se ndërsa ushtarët po dilnin nga *praetoriumi* për të shoqëruar të dënuarin në vendin e ekzekutimit, në këtë çast, takojnë një njëri nga Kirena, i quajtur Simon, të cilin ushtarët e detyruan të mbante kryqin (ose më saktë *patibulum-in*) në vend të Jezusit. Gjoni 19:17 nuk e pranon këtë version; ai i cili shkroi tekstin që i atribuohet atij bën që Jezusi ta mbajë vetë kryqin gjatë gjithë rrugës.

“Dhe ai, duke mbartur kryqin e tij, u nis drejt vendit që quhej “Kafka”, që në hebraisht quhet “Golgota”

Nuk duhet përjashtuar që episodi i rrëfyer nga Mateu, të jetë një ilustrim konkret i fjalëve të vendosura më parë në gojën e Jezusit sipas së cilave: **“Dhe ai që nuk e merr kryqin e vet dhe nuk vjen pas meje, nuk është i denjë për mua”** (Mateu 10:38). E as duhet përpjekur për të harmonizuar të dy variantet kundërthënëse duke hamendësuar se fillimisht Jezusi e ka mbajtur kryqin për një farë kohe më pas, i pamundur nga lodhja, kryqi i është dhënë Simonit. Duke lënë mënjanë faktin se ato të cilët hedhin teori të tilla nuk kanë qenë të pranishëm në vendin e ngjarjes dhe harrojnë se trau i tërthortë fiksohej në që në fillim në krahët e të dënuarit, kjo për më tepër nuk është në përputhje me versionin e Mateut sipas së cilit është e qartë se Simoni e ka mbajtur që në fillim kryqin (verseti 32) objektin e turturës së adhuruar nga krishterimi. Imagjinata e deformuar e ikonografisë tradicionale e ka vendosur Kirenin pas Jezusit duke bërë të mundur në këtë mënyrë, që të dy ta mbajnë kryqin por asgjë nga e gjithë kjo nuk del nga të dhënat e teksteve. Nga Luka 23:26 kuptojmë se Kireni e ka mbajtur vetë kryqin gjatë gjithë kohës [2].

Menjëherë pas kësaj kundërthënie ja ku hasim një tjetër pasaktësi historike: sipas Markut 15:21 dhe

Lukës 23:26, Simoni një Jude që vinte nga Kirena i është kërkuar, ose më saktë detyruar që të kryente këtë punë ndërsa: **“vinte nga ara”** (ky rekuizim ishte sipas forcës pushtuese romake një nga të drejtat e saj ndaj vartësve). Me një saktësim të tillë, dëshirohet të kuptohet se ky njëri vinte nga puna në ara, përndryshe nuk do të kish asnjë kuptim të bëje një saktësim të tillë. Por kjo është në mospërputhje me ndalimin absolut të punës gjatë ditëve të festës, më saktë gjatë 15 Nisanit (Numrat 28:16-28), nëse është e vërtetë, siç kuptojmë nga rrëfimi i ungjijve sinoptik, se Jezusi është kryqëzuar atë ditë.

Ky detaj, njësoj si të mëparshmit, nuk mund të ketë ngjarë dhe cënon në këtë mënyrë gjithë datimin sinoptik të Pashkës. Nëse ky njeri vinte me të vërtetë nga ara do të thotë se nuk ishte Pashkë, nuk ishte dita e parë e Azimëve, kohë kjo ku sipas ligjit biblik është e detyrueshme pushimi absolut.

Rezulton krejtësisht antihistorik dhe pjesa e meposhtme e Lukës.

Dhe e ndiqte një turmë e madhe populli dhe disa gra që godisnin gjoksin e tyre dhe vajtonin për të. Por Jezusi u kthye nga ato dhe u tha: “O bija të Jeruzalemit, mos qani për mua, por qani për veten tuaj dhe për fëmijët tuaj. Sepse ja, do të vijnë ditët kur do të thuhet: “Lum gratë shterpe dhe lum barqet që nuk kanë pjellë dhe gjinjtë që nuk kanë mëndur!” Atëherë do të fillojnë t’u thonë maleve: “Bini përmbi ne!”, dhe kodrave: “Na mbuloni!”. Sepse, në se bëhet kështu me drurin e njomë, ç`do të bëhet me të thatin?”. (Luka 23:27-31).

Së pari, ajo turmë e madhe e dinte shumë mirë se ishte rreptësisht e ndaluar, si për urdhër të autoriteteve romake ashtu edhe sipas së drejtës judaike, të shfaqje shenja kuje dhe vajtimi për të dënuarit. Vajtme të tilla nuk mund të kenë ndodhur me të vërtetë dhe autoritet të mos kenë tentuar ti ndalonin. Për më tepër goditja e gjoksit si tek Mateu 24:30 ashtu edhe tek Zbulesa 1:17, është vendosur në një kontekst apokaliptik duke e lidhur me ardhjen triumfuese të Birit të njeriut mbi retë e qiellit[3] (Parusia), e jo një rrethanë vdekjeje (shih edhe Isaia 32:12)

Tejet të ndërlikuara janë edhe fjalët që i janë vënë në gojë Jezusit e që ai i drejtoi bijve të Jeruzalemit: **Atëherë do të fillojnë t’u thonë maleve: “Bini përmbi ne!”, dhe kodrave: “Na mbuloni!”.** Ato janë fjalët e Oseas 10:8 **“Edhe vendet e larta të Avenit, mëkati i Izraelit, do të asgjësohen; ferra dhe gjemba do të rriten mbi altarët e tyre. Atëherë do t’u thonë maleve: “Na mbuloni!”, dhe kodrave: “Na bini përsipër!””.**

Por qëllimi i këtij pasazhi, i cili fillon që nga verseti i pestë dhe mbaron në të tetin, i parë në tërësinë e tij e duke respektuar qëllimin e autorit, është që të përfshijë në dënimin e permendur në versetet pararendëse prishjen fetare të Izraelit, duke përqeshur atë kult idhujtarë që Izraeli kishte preferuar në vend të shërbimit ndaj Zotit. Në vend që të gëzojë në kultin e vërtetë Izraeli do të qajë idhullin e tij, të cilin ekzili e vërtetoi se ishte i pavlerë. Data e këtij orakulli duhet vendosur pas 732 p.e.r., kur sulme të reja Asiriane kërcënonin atë pak gjë që kishte mbetur nga Izraeli e që përfshinte Betelin. Imazhi i shkatërrimit zhvillohet në tre kohë: gjithçka do të shkatërrohet, populli, krerët e tij, feja. Askush nuk do të dëshirojë të mbijetojë, do ti kërkojnë tokës të hapet e ti mbulojë.

Sa i përket fjalëve: **“Sepse, në se bëhet kështu me drurin e njomë, ç`do të bëhet me të thatin?”.**- ato mund ti afrohen pjesës së Ezekielit 21:3 **“Ja, unë do të ndëzë tek ti një zjarr që do të përpijë brenda teje çdo pemë të njomë dhe çdo pemë të thatë.”**- kujtojnë edhe fjalët e një rabini (Jose ben Jo’ezer) të shekullit të II para Krishtit, i cili, bërtiti, ndërsa ishin duke e dërguar për ta kryqëzuar: **“Nëse gjëra të tilla i ndodhin atyre që bëjnë vullnetin e Zotit, ç`do ti ndodhë atyre që e ofendojnë atë”** Konteksti është i njëjtë, nëse të drejtët vuajnë çfarë do ti ndodhë atyre që janë fajtorë (shih edhe

Proverbat 11:31).

Sapo dalim nga kjo kornizë pseudo-historike gjendemi menjëherë përballë një tjetër problemi: përsëri mospërputhje të pazgjidhshme.

Tekstet e ugjijve pohojnë se Jezusit të tyre, para se të vendosej në kryq i paskashqenë dhënë një pije (narkotizuese). Por kjo pije është ndërruar nga Mateu 27:34 (për t'iu bashkangjitur pjesërisht versionit grek të Psalmit 68:22)[4] nga “**verë e përzier me mirrë**” e Markut 15:23 në “**uthull të përzier me vrer**”. Ku ndodhet dallimi?

Në cilesinë e substancës: Mirra është një gomërrëshirë aromatike që taji nga disa shkurre me gjemba, si psh. *Commiphora myrrha* apo *Commiphora kataf* (për efektin narkotizues të mirrës flet Dioscuride I. 64, 3), ndërsa vreri është një fluid që prodhon mëlçia e që gjendet në fshikën e tëmblit (ndryshe colecistit). Shkurt të dy substancat janë krejtësisht të ndryshme.

Edhe këtu për këdo që përpiqet, pa asnjë mundësi prove, të harmonizojë këto traditë të kundërta, duke hamendësuar se në verë ishin përzier të dy përbrësit (dmth mirra dhe vreri), duhet të kuptojë se askush nuk e ka analizuar përmbajtjen e asaj pije për ta konfirmuar këtë hamendësim; për këtë arsye duke marrë parasysh edhe mospërputhjet e mëparshme, një ekzegjzë e matur e shlirët nga apologjia, e merr rrëfimit ashtu siç paraqitet pa i shtuar asgjë para se të ketë arsye të mjaftueshme për ta bërë një gjë të tillë. Për më tepër autori i ketij rrëfimi mund ta saktësonte vetë përbërësin e tretë, nëse me të vertëtë ka pasur një të tillë. Megjithkëtë, objeksioni më i vendimtarë (dy dhe jo tre përbërës) vjen nga traktati talmudik *Sanhedrin* 43a, ku pohohet se të dënuarit i i jepet për të pirë jo verë më *mirrë* apo me *vrerë* siç pretendojnë “ungjijtë”, por vetëm verë me *tejman*, për të turbulluar ndjesit. Një përdorim i tillë dëshmohet edhe nga Tertulliani (*De ieiuniis* 12; të shihet edhe libri i Proverbave 31:6)

Rrëfimi lidhur me rrugën që ka filluar nga gjykata e Pilatit deri në vendin e ekzekutimit (e ashtuquajtura *via crucis*), duhet ta pranojmë, se përmban pasaktësi dhe mospërputhje që e vënë në dyshim të gjithë vertetësin historike të rrëfimit.[5]

Referenca

[1] Të qarkulloje nudo në palestine nuk është, sipas Biblës, një gjë e panjohur. Përveç Isaias i cili për urdhër të Hyjnisë Biblike, ndjejt për tre vjet në publik në një gjendje të tillë (Isaia 20:2-3), njohim edhe rastin e Saulit i cili, kur u pushtua nga “*Fryma e Perëndisë*”, u zhvesh krejtësisht, si “*profetë*” e tjerë të influencuar nga i njëjta frymë për të profetizuar, dhe “*qëndroi i shtrirë lakuriq për tokë tërë atë ditë dhe tërë atë natë. Prandaj thuhet: “Edhe Sauli figuron midis profetëve?”*” (1 Samuel 19:20-24). Ekziston edhe ngjarje tjetër që i përket mbretërimit të Seleucidit nga Antioku, d.m.th. gjatë periudhës helenike (333-63 p.e.r), në kohën kur mbretëronte Antioku IV Epifani (vd. 64 p.e.r). Në atë kohë u ndërtua në Jeruzalem, nën këmbët e akropolit, d.m.th. në veri të Tempullit (Nehemia 2:8; 7:2), një gjimnas apo palestër (1 Makabenjve 1:14; 2 Makabenjve 4:12), në të cilën sipas modelin olimpik të asaj kohe, lojërat zhvilloheshin lakuriq. Hebrenjtë që merrnin pjesë në to ishin të detyruar, për të mos u përqeshur, deri edhe të fshihnin synetllikun e tyre përmes një ndërhyrje kirurgjikale (1 Makabenjve 1:15)

[2] Midis gjërave që imagjinata artistike ka deformuar është edhe vetë pamja e Jezusit. Kisha i ka mësuar ndjekësit e saj me një paraqitje të Jezusit sigurisht të rreme: Jezusi ngjan me një njeri pamja e të cilit është e flashkët dhe shpesh e zhburrnuar, me një bukuri të pazakontë, me një veshje shumë të

rregullt dhe me tipare tipike prej nordiku. Por profeti Jezus, ai i vërteti, duhet të ketë pasur sipas të dhënave sinoptike, pamjen e zakonshme të bashkombasve të tij medio-oriental. Lindur në Palestinë nga një nënë me prejardhje judeje (Hebrenjtë 7:14; por shih edhe Lukën 1:5, 36, Numrat 36:8), ai arrinte të lëvizte i padalluar përmes popullatës (Luka 4:30) dhe për ta identifikuar e për ta dalluar u desh të paracaktohej një sinjal. Ai jetonte një jetë shumë të zakonshme. Në pjesën më të madhe të jetës së tij ushtroi zanatin e zdrukthëtarit (Marku 6:3); për këtë arsye duhet të ketë pasur muskulaturën tipike të njerëzve që bëjnë punë me dorë, duart e të cilëve nuk janë kurrë pa kallo si pasojë e veglave të punës. Jetonte në natyrë (Mateu 8:20; Luka 9:58) dhe veshja e tij për rrjedhojë ishte ajo e një njeriu që nuk mund të kishte luksin për ti larë e ti ndrruar ato shpesh. Pra jemi tepër larg imazhit që na kanë ngulitur tradita e krishterë.

[3] Retë, sipas imagjinatës së çuditshme të mitologjisë biblike, mjeti i nevojshëm, që shpesh kalërohej, për tu ngjitur apo zbritur nga qielli (shih Deutoronomi 33:26; 2 Samuel 22:10; Psalmi 67[68]:5; 103[104]:3; Naum 1:3; Veprat 1:9; 1 Thesalonikasve 4:17; Zbulesa 1:7; 11:12).

[4] Krahaso edhe Proverbat 5:4 dhe Librin e Siracidit 3:15.

[5] Gingebert na tregon arsyen përse ekzistojnë këto dy rrefime të kundërta ai pohon: “Marku 15:23 shkruan: **“I dhanë të pijë verë të përzier me mirrë, por ai nuk e mori.”** Kjo është pa asjë dyshim një lloj pije narkotizuese. Tek Proverbat 31:6 lexojmë: **“Jepini pije dehëse atij që është duke vdekur dhe verë atij që e ka zemrën të hidhëruar.”**, dhe sipas traditës rabinike (M. Maurenbrecher, Von Nazareth nach Golgotha, Berlin, 1909, f. 177), gratë e shtresës së lartë shoqërore në Jeruzalem e konsideronin një gjest devotshmërie të pregatisje këtë lloj pije dhe t’ia jipje me duart e tua njeriut të dënuar me vdekje. Zakoni nuk është Romak dhe nëse anashkalojmë disa vështirësi, mund të jetë historikisht e mundshme. Por fatkeqësisht ka shumë mundësi që kjo ngjarje të jetë marrë nga libri i Proverbave që ne sapo cituam. Luka e ka eliminuar këtë detaj ndërsa Mateu 27:34, duke e zëvendësuar mirrën me vrerin, i ka dhënë një kuptim krejt të kundërt. Ai lë të nënkuptohet se ata qëllimisht e shtuan një element torture duke i dhënë Jezusit diçka që është jashtëzakonisht e hidhur për tu pirë. Arsyeja e gjithë kësaj është se kur ai ka shkruar pasazhin nuk po mendon për Proverbat por për Psalmi 69:21 **“Më dhanë përkundrazi vrer në vend të ushqimit dhe për të ma shuar etjen më dhanë për të pirë uthull”** Ja ku gjet edhe përbërësi i dytë.

Ch. Guingebert *profesor i historisë së krishterimit në Sorbone* ne vepren e tij të përkthyer nga **S. H. Hooke** të titulluar **Jesus**, New York, University Books 1956, f. 481-82.

Date Created

16/10/2014

Author

erasmusi